DUA İBADETİN İLİĞİDİR[562]

Değerli Müminler!

Bugünkü sohbetimiz dua ile ilgili olacaktır.

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادٖى عَنّٖى فَاِنّٖى قَرٖيبٌۜ اُجٖيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِۙ فَلْيَسْتَجٖيبُوا لٖى وَلْيُؤْمِنُوا بٖى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ.

"(Ey Muhammed!) Kullarım sana beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm. O halde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki, doğru yolu bulalar."[563]

Bu âyet-i kerime duanın önemini belirtiyor; bazı kimseler Peygamberimize gelerek Allah hakkında bilgi istemiş, şöyle demişlerdi: "Rabbimiz yakın mıdır, O'na gizlice yalvaralım? Yoksa uzak mıdır, O'na bağıralım?"[564] Onların bu sorusunu, Allah Teâlâ Peygamberine indirdiği bu âyet-i kerime ile cevaplandırıyor; "Ben gerçekten yakınım..." buyuruyor.

562 Tirmizî, "Daavat", 1.
563 Bakara, 2/186.
564 Alûsî, *Ruhu'l-Maanî*, II/63.

Biz her ne kadar hatalı davranışlarımız sebebiyle yaratıcıya uzak isek de, O bize yakındır. Nitekim:

وَنَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ.

"Biz o insana şahdamarından daha yakınız."[565] buyuruluyor.

Ebû Musa'l-Eş'arî (ra.) anlatıyor: Peygamberimiz Hayber'e savaşa giderken askerler bir vadiye geldiklerinde yüksek sesle "Allahu Ekber, Allahu Ekber, Lâilâhe İllallah-Allah uludur, Allah uludur, Allah'tan başka ilâh yoktur" diye tekbir almışlardı. Bunun üzerine Peygamberimiz askerlere:

اِرْبَعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، إِنَّكُمْ لاَ تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلاَ غَائِبًا، إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا وَهُوَ مَعَكُمْ

"Kendinize acıyınız, (yavaş tekbir getiriniz, çünkü) siz ne sağırı çağırıyorsunuz, ne de gâibe (burda olmayana) sesleniyorsunuz. Kuşkusuz siz iyi işiten ve size çok yakın olan Allah'a dua ediyorsunuz. O, her zaman (ve her yerde) sizinle beraberdir" buyurdu.[566]

Dua, yüce yaratıcıya yönelerek O'ndan istek ve dilekte bulunmaktır. O'ndan başkasından dilekte bulunulmaz. Kulun isteklerine O'ndan başkası cevap veremez. Çünkü her şeyi gören, işiten ve her şeye gücü yeten yalnız O'dur. Bu sıfatlar O'ndan başkasında bulunmaz.

Dua, aynı zamanda ibadettir.

Nitekim Peygamberimiz:

اَلدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَة

"Dua, ibadetten ibarettir."[567] buyurmuştur.

Ebû Hureyre (ra.) Peygamberimizin şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

---

565 Kâf, 18/16.
566 Buhârî, "Meğazî", 38; Müslim, "Zikr", 13.
567 Tirmizî, "Dua", 1; İbn Mâce, "Dua", 1.

لَيْسَ شَيْءٌ اَكْرَمَ عَلَى اللّٰهِ تَعَالَى مِنَ الدُّعَاءِ

"Allah katında duadan daha faziletli bir şey yoktur."[568]

Allah Teâlâ sonsuz merhamet ve lutuf sahibidir. Kendisine içtenlikle yalvaranları boş çevirmez. Konuya başlarken meâlini sunduğumuz âyet-i kerimede Allah Teâlâ bunu açıkça bildiriyor. Bir başka âyette de:

اُدْعُونِى اَسْتَجِبْ لَكُمْ

"Bana dua edin kabul edeyim."[569] buyuruyor.

Enes (ra.) Peygamberimizin şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

إِنَّ اللَّهَ حَيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحِى إِذَا رَفَعَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا

"Şüphesiz Allah Teâlâ haya ve kerem sahibidir. Bir kimse ellerini kendisine doğru kaldırıp dua ettiğinde onları boş döndürmekten haya eder."[570]

Hadis kitapları dua ile ilgili rivayetlerle doludur. Peygamberimizin zaman zaman yaptığı dualar da bilinmektedir. Geçmiş Peygamberlerden bir kısmının yaptıkları dualar ve bunların kabul edildiği Kur'an-ı Kerim'de bildirilmektedir.

Buna rağmen bazı kimseler duanın insan hayatı üzerinde hiçbir etkisi olmayacağını söylemek cüretinde bulunmuşlardır. Şöyle diyorlar: Allah Teâlâ Kâinatta olup bitecek olayları ve insanın hayatı boyunca nelerle karşılaşacağını, neleri başarıp neleri başaramayacağını ezelde takdir etmiştir. Zamanı gelince bunlar Allah'ın takdirine uygun olarak meydana gelecektir. Ezelde takdir edilmemiş olayların ise meydana gelmesi imkansızdır. Durum bu olunca dua neyi değiştirecektir?

Ayrıca bu görüşlerine şu hadisi şerifleri de delil göstermektedirler.

Peygamberimiz buyuruyor:

568 Tirmizî, "Dua", 1.
569 Mümin, 40/60.
570 Ebû Dâvud, "Salat", 358; Tirmizî, "Daavat", 105.

قَدَّرَ اللّٰهُ الْمَقَادِيرَ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ بِكَذَا وَكَذَا عَامًا

“Allah kaderleri (Kâinatta olup bitecek olayları) insanları yaratmadan şu kadar ve şu kadar yıl önce takdir etmiştir.”[571]

جَفَّ الْقَلَمُ بِمَا هُوَ كَائِنٌ

“Olacak şeylerde kalem (yazma işini bitirmiş ve) kurumuştur.”[572]

اَرْبَعٌ قَدْ فُرِغَ مِنْهَا: الْعُمْرُ وَالرِّزْقُ وَالْخَلْقُ وَالْخُلُقُ.

“Dört şeyle ilgili işlem bitirilmiştir: Ömür, rızık, yaratma ve huy.”[573]

İşte Peygamberimiz de her şeyin ezelde takdir edilmiş olduğunu bildiriyor. O halde duanın etkisi ne olacaktır? diyorlar.

Bunların hatası kaderi yanlış anlamaları ve bu konudaki hadisi şerifleri yanlış yorumlamalarıdır. Bunlar, insanların kendilerine özgü bir iradeye sahip olmadıklarını, bütün işlerinin ilâhi gücün zorlayıcı etkisi ile meydana geldiğini söylüyorlar. Bunlar Kelâm’da “Cebriye” diye anılan gruplardır. Bunlara göre kulda ne fiil, ne irade ve ne de kudret vardır. Kul yaptığı işleri kendi iradesi ile yapmaz. Allah’ın mutlak kudret ve iradesi ile meydana gelir. Kul, bir iyilik yapmışsa buna mecbur olduğu için yapmıştır. Bir kötülük de yapmışsa ona da mecbur olduğu için yapmıştır.

Evet, böyle diyorlar ve duanın etkisini inkâr ediyorlar.

Fakat kader bunların anladığı gibi değildir. Kader bir işi yapmaya bizi zorlamaz. O takdirde sorumluluğun anlamı kalmaz. Bizi yaratan Allah Teâlâ bize akıl, irade ve güç vermiştir. İnsan akıl ve iradesi ile iyi olanı seçecek, kötü olandan sakınacaktır. İnsanın bu iyiyi seçme ve kötüden sakınma gücüne “İrâde-i Cüziyye” diyoruz. Bu gücümüzü, kullanarak iyi, kötü, yararlı ve zararlı olandan hangisini seçeceğimizi Allah Teâlâ ezelde, bizi yaratmadan çok önce biliyor ve buna göre takdir ediyor. Yoksa bizi her hangi bir işi yapmaya zorlamıyor. İşte kısaca kader budur.

571 Müslim, “Kader”, 2; Tirmizî, “Kader”, 18.
572 Tirmizî, “İman”, 18.
573 el-Heytemî, *Mecmau’z-Zevâid*, VII/195.

Şimdi duaya gelelim. İnsanın dua edeceği ezelde bilinen bir şey ise o dua her halde yapılacaktır. Eğer ezelde Allah Teâlâ o kulun dua etmeyeceğini biliyorsa bu dua zaten yapılmayacaktır. Ezelde duaya bağlı olarak takdir edilen işlerin de her halde dua şartı ile olacağının bilinmiş olması gerekir. Bir örnek olarak; istemek ve azmetmek şartı ile başarılı olacağı takdir edilmiş olanın, başarısı, istemeye ve azmetmeye bağlı olduğu gibi, dua da böyledir.

İmran İbn Husayn (ra.) diyor ki: Bir kimse Peygamberimize:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ اَيُعْرَفُ اَهْلُ الْجَنَّةِ مِنْ اَهْلِ النَّارِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَلِمَ يَعْمَلُ الْعَامِلُونَ قَالَ كُلٌّ يَعْمَلُ لِمَا خُلِقَ لَهُ اَوْ لِمَا يُسِّرَ لَهُ

–Ey Allah'ın Resûlü! Cennetlikler cehennemliklerden (Allah'ın takdiri ile) bilinir mi? diye sordu. Peygamberimiz:

–Evet bilinir, buyurdu. Adam:

–Cennetlik ve cehennemlikler ezelde belli olunca, insanlar neden hayır işlesin ve ibadet yapsınlar, (nasıl olsa cennetlik mi cehennemlik mi oldukları ezelde biliniyor) diye sordu. Peygamberimiz:

–Herkes niçin yaratılmış ise onu yapar, kendisi için ezelde ne mukadder ve müyesser kılınmış ise onu işler, buyurdu.[574]

İmran soruyor:

–İnsanların cennetlik veya cehennemlik olmaları mademki Allah'ın ezeldeki takdiri iledir. O halde insanların ibadetlerinin, hayır ve dualarının bunda etkisi ne olabilir? Nasıl olsa onun cennetlik mi cehennemlik mi olduğu ezelde takdir edilmiştir. Peygamberimiz bu soruya şu cevabı veriyor:

–Kulun görevi, niçin yaratılmış ise onun gereğini yapmak ve yaratanın kendisini yükümlü tuttuğu kulluk görevini hayatının sonuna kadar devam ettirmektir. Cennetlik kişinin belirtisi, sapıklığa düşmeden ömrünün sonuna kadar doğru yolda yürüyerek cennete ermesi şeklinde açıklanabi-

---

574 Buhârî, "Kader", 2; Müslim, "Kader",1; Tirmizî, "Kader", 3; Ebû Dâvud, "Sünnet", 16; İbn Mâce, "Mukaddime", 10.

lir. Cehennemlik kişinin alâmeti de hayatının sonuna kadar sapıklığa düşmüş olmasıdır ki, bu da bu sapıklığı ile cehennemi boylamış olmasıdır.

Akla şöyle bir soru gelebilir: Kişinin cennetlik veya cehennemlik olması ezelde Allah'ın takdiri ve daha ana karnında iken bu sûretle damgalanmasının eseri olduğuna göre, bu durum, o kişinin serbest hareket etmesine engel değil midir?

Hayır, değildir. Çünkü bu takdir, Allah'ın ilim ve iradesinin eseridir. Yani Allah, bir kişinin dünyaya geldikten ve erginlik çağına erdikten sonra iradesini ne yöne kullanacağını ve sonunda cennetlik veya cehennemlik mi olacağını ezelde bildiği ve bu bilgisine göre böyle takdir ettiği için, bu takdir o kişinin serbest hareket etmesine engel değildir.

Az önce meâllerini sunduğumuz hadisi şerifleri ve benzerlerini böyle anlamak gerekir. Çünkü dua hakkında pek çok âyet-i kerime vardır. Ayrıca Peygamberlerin yaptıkları dualarla Kur'an-ı Kerim doludur.

Şu âyet-i kerimeler de duanın önemini ifade ediyor.

Allah Teâlâ buyuruyor:

قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّى لَوْلَا دُعَآؤُكُمْۚ

"(Ey Muhammed!) De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye kıymet versin?"[575]

اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَٓاءَ الْاَرْضِؕ
ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِؕ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَؕ

"Onlar mı hayırlı yoksa darda kalana, kendisine yalvardığı zaman karşılık veren ve başındaki sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hakimleri kılan mı? Allah'tan başka bir tanrı mı var! Ne kadar da az düşünüyorsunuz!"[576]

575 Furkân, 25/77.
576 Neml, 27/62.

فَلَوْلَٓا اِذْ جَٓاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا

“Hiç olmazsa onlara böyle azabımız geldiği zaman bari yalvarsaydılar.[577]

İşte değerli Müminler! Bütün bu âyet-i kerime ve hadisi şerifler karşısında duanın insan hayatı üzerindeki etkisini inkâr etmek ve duanın faydası yoktur demek çok yanlış ve çok hatalıdır. İslâm bilginleri, duanın etkisini ancak sapık olanlar inkâr eder, demişlerdir.

Dua ile ilgili bilinmesi lâzım gelen hususları şöylece özetleyebiliriz:

1. Duayı en çok etkileyen husus kişinin kazancıdır. Helâl lokma duanın kabulü için gereklidir.

Ebû Hureyre anlatıyor. Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللّٰهَ طَيِّبٌ لاَ يَقْبَلُ إِلاَّ طَيِّبًا وَإِنَّ اللّٰهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ وَقَالَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ وَاشْكُرُوا لِلّٰهِ

“Ey insanlar! Allah tayyiptir (her türlü noksanlıklardan münezzehtir) temiz ve helâl olanı ancak kabul eder. Allah müminlere de Peygamberlere emrettiği şeyleri emretmiş ve:

“Ey Peygamberler! Helâl olan şeylerden yiyin ve salih –iyi işler– yapın. Çünkü ben sizin yaptıklarınızı bilirim.” (Müminûn, 23/51). Müminlere de şöyle emretmiştir:

“Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların helâl ve temiz olanlarından yiyin. Eğer yalnız Allah’a kulluk ediyorsanız O’na şükredin.” (Bakara, 2/172)

Sonra Peygamberimiz konuşmasını şöyle sürdürmüştür:

577 En’âm, 6/43.

ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبِّ يَا رَبِّ وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ وَغُذِىَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ

"Bir kimse (hac gibi) uzun yolculuğa çıkar, saçları dağılmış, toz toprak içinde kalmış bir halde ellerini semaya kaldırarak; "Ey Rabbim, ey Rabbim" diye dua eder (ve dileklerde bulunur). Halbuki yediği haram, içtiği haram, giydiği haram ve haramla beslenmiş, böylesinin duası nasıl kabul edilir?"[578]

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُمَا قَالَ: تُلِيَتْ هٰذِهِ الْاٰيَةُ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِى الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا فَقَامَ سَعْدُ بْنُ أَبِى وَقَّاصٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ اُدْعُ اللّٰهَ أَنْ يَجْعَلَنِى مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِىُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا سَعْدُ أَطِبْ مَطْعَمَكَ تَكُنْ مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ الْعَبْدَ لَيَقْذِفُ اللُّقْمَةَ الْحَرَامَ فِى جَوْفِهِ مَا يُتَقَبَّلُ مِنْهُ عَمَلٌ أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَأَيُّمَا عَبْدٍ نَبَتَ لَحْمُهُ مِنْ سُحْتٍ فَالنَّارُ أَوْلَى بِهِ

İbn Abbas (ra.) anlatıyor: Peygamberimizin yanında: "Ey insanlar! Yeryüzünde bulunanların helâl ve temiz olanlarından yiyin." (Bakara, 2/168) âyet-i kerimesi okunduğunda, Sa'd b. Ebî Vakkas ayağa kalkarak:

–Ey Allah'ın Resûlü, Allah'a dua et, beni duası kabul olanlardan kılsın, dedi. Peygamberimiz:

–Ey Sa'd! Yiyeceğini helâl olandan seç, duan kabul olur. Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, kul, haram lokma yediği zaman kırk gün duası kabul olmaz. Haramla beslenen vücut ateşi hakeder, buyurdu.[579]

578 Müslim, "Zekât", 19; Tirmizî, "Tefsiru'l-Kur'an", 3.
579 el-Münzirî, *Et-Terğib ve't-Terhib*, II/547 (Hadisi Taberânî "Evsat"ında rivâyet etmiştir.)

Müslüman, kazancının helâldan mı haramdan mı olduğuna dikkat etmeli, haram olan kazanca itibar etmemelidir. Ancak bu sayede Allah duasını kabul eder.

2. Dua için seher, cuma ve arefe gibi mubarek vakitleri seçmek.

Dua her zaman için yapılabilirse de bazı vakitlerde yapılması duanın daha çabuk kabul görmesini sağlar.

Bu vakitlerden birisi seher vaktidir. Allah Teâlâ, geceleri dua, ibadet ve istiğfar ile meşgul olanları Kur'an-ı Kerim'de övüyor ve şöyle buyuruyor:

اِنَّ الْمُتَّقٖينَ فٖى جَنَّاتٍ وَعُيُونٍۙ اٰخِذٖينَ مَٓا اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنٖينَۜ كَانُوا قَلٖيلًا مِنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ. وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ.

"Şüphesiz ki Allah, isyandan sakınanlar, Rablerinin kendilerine verdiğini alarak cennetlerde ve pınar başlarında bulunacaklar. Kuşkusuz onlar bundan önce dünyada güzel davrananlardı. Geceleri pek az uyurlardı. Seher vakitlerinde de istiğfar ederlerdi."[580]

Ebû Hureyre (ra.) anlatıyor: Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

يَنْزِلُ رَبُّنَا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْاٰخِرُ يَقُولُ مَنْ يَدْعُونِى فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِى فَأُعْطِيَهُ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِى فَأَغْفِرَ لَهُ

"Gecenin üçde ikisi geçip de son üçde biri kaldığında yüceler yücesi olan Rabbimiz, (Keyfiyetini bilmediğimiz bir şekilde) dünyanın semasına iner ve: "Bana kim dua eder ki onun duasına icabet edeyim, benden kim ister ki dileğini vereyim, benden kim mağfiret diler ki onu bağışlayayım" buyurur.[581]

Ebû Umame (ra.) şöyle demiştir: Peygamberimize:

---

580 Zâriyât, 51/15-18.

581 Buhârî, "Teheccüd", 14; Müslim, "Salatü'l-Müsafirine ve Kasriha", 24; Tirmizî, "Salat", 329.

أَىُّ الدُّعَاءِ أَسْمَعُ؟ قَالَ: جَوْفُ اللَّيْلِ الْاٰخِرُ، وَدُبُرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ

–Ey Allah'ın Resûlü, hangi dua daha makbûldür? diye sorulmuş, Peygamberimiz:

–Gece yarısı ve farz namazlardan sonra yapılan duadır, buyurmuştur.[582]

Cabir (ra.) de şöyle demiştir: Peygamberimizin şöyle buyurduğunu işittim:

إِنَّ فِى اللَّيْلِ لَسَاعَةً لاَ يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللّٰهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ إِلاَّ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَذٰلِكَ كُلَّ لَيْلَةٍ

"Gecede duanın kabul olacağı bir saat vardır ki, her hangi bir müslüman ona rastlar da dünya ve ahirete dair Allah'tan hayır dilerse, muhakkak Allah dilediğini yerine getirir. Bu saat her gecede vardır."[583]

Cuma gününde de duaların kabul olacağı bir saat vardır. Kim o saate dek getirir ve Allah'tan bir dilekte bulunursa Allah Teâlâ onun dileğini kabul eder.

Ebû Hureyre (ra.) Peygamberimizin şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

فِيهِ سَاعَةٌ لاَ يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ، وَهْوَ قَائِمٌ يُصَلِّى، يَسْأَلُ اللّٰهَ تَعَالَى شَيْئًا إِلاَّ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ

"Cuma gününde bir saat vardır ki, müslüman o saate rastlar da Allah'tan bir şey dilerse, Allah onu kendisine mutlaka verir."[584]

3. Allah'tan meşrû olmayan bir dilekte bulunmamak.

Ubâde b. es-Sâmit (ra.) Peygamberimizin şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir:

582 Tirmizî, "Daavat", 79.
583 Müslim, "Salatü'l-Müsafirine ve Kasriha", 23.
584 Buhârî, "Cuma", 37; Müslim, "Cuma", 4; Tirmizî, "Salat", 354.

مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْعُو بِدُعَاءٍ إِلَّا آتَاهُ اللهُ مَا سَأَلَ أَوْ كَفَّ عَنْهُ مِنَ السُّوءِ مِثْلَهُ مَا لَمْ يَدْعُ بِإِثْمٍ أَوْ قَطِيعَةِ رَحِمٍ

"Yeryüzünde hiçbir müslüman yoktur ki bir günahı veya akraba ile ilişiği kesmeye vesile olacak bir dilekte bulunmadığı sürece, her hangi bir dua ile dua etsin de Allah Teâlâ ona istediğini vermesin veya o duasına karşılık bir kötülüğü ondan uzaklaştırmasın." Dinleyenlerden birisi:

–Öyle ise biz de çok dua ederiz, deyince, Peygamberimiz:

–Allah'ın lutuf ve ihsanı istediğinizden daha çoktur, buyurdu.[585]

Bu hadisi şerife göre Allah Teâlâ, kendisine meşrû olmayan bir dilekte bulunmak hariç, diğer dilekleri yerine getireceğini müjdelemektedir.

4. Duada acele etmemek. Çünkü her şeyin belli bir zamanı vardır, o zamanı beklemek gerekir.

Peygamberimiz buyuruyor:

لاَ يَزَالُ يُسْتَجَابُ لِلْعَبْدِ، مَا لَمْ يَدْعُ بِإِثْمٍ أَوْ قَطِيعَةِ رَحِمٍ، مَا لَمْ يَسْتَعْجِلْ

"Bir kul günahı veya akrabası ile dargınlığa vesile olacak bir şey dilemedikce ve bir de acele etmedikce duası kabul olunur." Peygamberimize:

قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْاِسْتِعْجَالُ؟ قَالَ يَقُولُ: قَدْ دَعَوْتُ، وَقَدْ دَعَوْتُ فَلَمْ أَرَ يَسْتَجِيبُ لِي، فَيَسْتَحْسِرُ عِنْدَ ذَلِكَ وَيَدَعُ الدُّعَاءَ

– Ey Allah'ın Resûlü, duanın kabulüne engel olan acele etmek ne demektir? diye soruldu. Peygamberimiz:

– İnsan, çok dua ettim de kabul edilmedi, der. Dileğinin gecikmesinden dolayı duayı terkeder. İşte acele etmek bu demektir, buyurdu.[586]

Görülüyor ki, insan Allah'tan bir dilekte bulunduğu zaman kabul edil-

585 Tirmizî, "Dua", 9.
586 Buhârî, "Daavat", 22; Müslim, "Zikir ve Dua", 25.

mesi gecikirse acele edip de "işte dua ettim de kabul olmadı" diye duadan vaz geçmesin, duasına devam etsin. Çünkü Allah Teâlâ dua edenin duasına icabet buyuracağını Kur'an-ı Kerim'de va'detmiştir.

5. Dua eden kimse içten dua ederek yaptığı duanın kabul edileceğine inanmalıdır. Duam kabul edilir mi, edilmez mi gibi bir tereddütle yapılan dua makbul olmaz.

Ebû Hureyre (ra.) anlatıyor: Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

اُدْعُوا اللّٰهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ لاَ يَسْتَجِيبُ دُعَاءً مِنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لاَهٍ

"Dualarınızın kabul edileceğine inandığınız halde Allah'a dua edin. İyi biliniz ki Allah, gafil olan ve gönlü Allah'tan başka bir şeyle meşgul bulunan kimsenin duasını kabul etmez."[587]

6. Dua eden kimse korku ve derin bir saygı içerisinde bulunmalı, bağırarak yalvarmaktan sakınmalıdır.

Dua, küçüğün büyükten, âcizin güçlüden ihtiyacını ciddi olarak istemesi demek olduğuna göre duada yalvarma halinde bulunmamak, ufak da olsa bir saygısızlık etmek, dua sınırını aşarak iltimas sınırına geçen bir haddini aşma olayı olduğu gibi, gizli bir şekilde yapmamak, bağırıp çağırmak da ihlâs sınırından gösterişe geçen bir hadsizliği kapsar. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de kendisine nasıl yalvaracağımızı bildiriyor ve şöyle buyuruyor:

اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدٖينَۚ

"Rabbinize dua edin, yalvararak ve gizli olarak. Muhakkak ki O, haddi aşanları sevmez."[588]

Peygamberimiz de:

إِنَّكُمْ لَيْسَ تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلاَ غَائِبًا إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا

587 Tirmizî, "Daavat", 66.
588 A'râf, 7/55.

“Siz ne bir sağıra, ne de bir orada olmayana dua ediyor değilsiniz, şüphesiz bir işitene ve yakına dua ediyorsunuz.”[589] buyurmuştur.

Duada fazla söz söyleme ve uzatma da bir nevi haddi aşmadır.

Ebû Umâme (ra.) den rivâyete göre, Abdullah b. Muğaffel oğlunun: “Allah’ım, cennete girdiğimde cennetin sağ tarafındaki beyaz köşkü senden isterim.” diye dua ettiğini işitince: “Oğlum, Allah’tan cenneti iste ve ateşten O’na sığın. Ben Allah’ın Resulünden dinledim, şöyle buyurdu:

سَيَكُونُ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِى الدُّعَاءِ

“Bir topluluk gelecek, duada haddi aşacaklar.”[590]

7. Dua edecek kimsenin abdest alması ve kıbleye dönerek ve geçmiş günahlarına tevbe etmesi duanın adabındandır. Böyle yapması duasının çabuk kabul olmasına sebeptir.

8. Duadan önce Allah’a hamd etmek, Peygamberine salât ve selâm getirmek.

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ، قَالَ بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِذْ دَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى وَقَالَ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِى وَارْحَمْنِى. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهَ صلى الله عليه وسلم عَجِلْتَ أَيُّهَا الْمُصَلِّى إِذَا صَلَّيْتَ فَقَعَدْتَ فَاحْمَدِ اللّٰهَ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ وَصَلِّ عَلَىَّ ثُمَّ ادْعُهُ

Fadâle b. Ubeyd (ra.) anlatıyor: Biz Peygamberimizin yanında otururken bir adam içeri girdi, namaz kıldı. Sonra da:

–Allah’ım, beni bağışla ve bana merhamet eyle, diye dua etmeye başladı. Peygamberimiz bu adama:

–Acele ettin ey namaz kılan, namazı kılıp da oturduğunda önce Allah’a lâyık olduğu şekilde hamdet, bana salât ve selâm et, sonra da dua

589 Buhârî, “Meğazî”, 38; Müslim, “Zikir”, 13; Ebû Dâvud, “Vitir”, 26; Tirmizî, “Daavat”, 57.
590 Ebû Dâvud, “Vitir”, 23; İbn Mâce, “Dua”, 12.

et, buyurdu. Bundan sonra bir adam namaz kıldı. Namazdan sonra Allah'a hamdetti, Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme, salât ve selâm etti. Bunun üzerine Peygamberimiz kendisine:

–Ey namaz kılan, şimdi dua et, duan kabul olunur, buyurdu.[591]

9. Duadan önce yoksullara ve kimsesiz çocuklara sadaka vermek ve yardım etmek. Hak sahibleri ile helallaşmak.

Böylece hazırlıklı olarak Allah'a yalvarmalı ki Allah Teâlâ kendisine yapılan duayı kabul buyursun.

Sonunda da: "Süphane Rabbike Rabbi'l-İzzeti amma yesıfün ve selâmün alel-murseline ve'lhamdülillahi Rabbi'l-âlemin" diyerek duayı tamamlamak.

Özet olarak işaret ettiğimiz bu hususlara uyularak dua ettiğimizde inşâllah dualarımız makbul ve dileklerimiz yerine gelir.

Peygamberimizin bir hadisi ile konuşmamızı tamamlayalım.

Muaz İbn Cebel (ra.) diyor ki: Bir gün Peygamberimiz elimden tuttu ve:

يَا مُعَاذُ وَاللّٰهِ إِنِّى لَأُحِبُّكَ وَاللّٰهِ إِنِّى لَأُحِبُّكَ. فَقَالَ أُوصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدَعَنَّ
فِى دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ اللّٰهُمَّ أَعِنِّى عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ

– Ey Muâz! Vallahi ben seni severim. Her namazın sonunda: "Allahım, seni zikretmek, sana şükretmek, sana güzelce ibadet etmek hususunda bana yardım et, duasını bırakmamanı tavsiye ederim", buyurdu.[592]

---

591 Tirmizî, "Daavat", 65; Ebû Dâvud, "Salat", 358.
592 Ebû Dâvud, "Salat", 361.